

WYJAZDY DO CZARNOBYLA

Marek Rabiński

Tradycja organizowanych pod patronatem Polskiego Towarzystwa Nukleonowego wyjazdów naukowych do zagranicznych ośrodków atomistyki sięga roku 2000. Początkowo ich uczestnikami byli głównie studenci specjalności „energetyka jądrowa” Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa oraz kadra akademicka Politechniki Warszawskiej. W ramach tego przedsięwzięcia zostały zorganizowane wizyty w elektrowniach jądrowych, zakładach produkcji paliwa jądrowego (Westinghouse Sweden w Västerås), laboratoriach i ośrodkach naukowych (takich, jak np. Joint European Torus w Culham w Wielkiej Brytanii – największym na świecie toroidalnym układzie kontrolowanej syntezy termojądrowej typu tokamak). Trwające ok. tygodnia wyjazdy autobusowe obejmowały swoim zasięgiem Skandynawię, Niemcy, Francję, Wielką Brytanię, Bułgarię, Rumunię, Czechy, Słowację i Ukrainę. Poza zwiedzaniem elektrowni uczestnicy mieli okazję zapoznania się ze sposobami popularyzacji wśród społeczeństwa zagadnień atomistyki. Przy prawie każdym zwiedzonym obiekcie znajdował się bowiem profesjonalnie przygotowany pawilon wystawieni-

Jeden z pierwszych wyjazdów do Czarnobylskiej Elektrowni Atomowej, a w drodze powrotnej także do EJ Równe został zorganizowany w 2001 r. W realizacji tej wizyty przydały się kontakty nawiązane przez piszącego te słowa podczas posiedzenia Komitetu Informacji European Nuclear Society w marcu 1995 r., które odbyło się w Kijowie i Czarnobylu. Reportaż z tej wizyty ukazał się w *Postępkach Techniki Jądrowej* (1995 r.), i był pierw-

szym świadectwem z tzw. Strefy wokół działającej jeszcze wtedy elektrowni jądrowej.

Pewną wadą wyjazdów z pierwszej połowy lat 2000. był dość szeroki udział ich uczestników w jej organizacji. Rozwiązanie to powodowało rozdrobnienie zadań i ich nieuzasadnione mnożenie oraz konieczność trwającej miesiącami ciągłej koordynacji, pomimo której i tak, zawsze coś, nie zostało dopięte na ostatni guzik. Ten aspekt spowodował stopniowe zamieranie omawianej działalności.



Fot. 1. Transport elementów do budowy Arkady (nowego sarkofagu)



Fot. 2. Wygląd pojedynczej podpory Arkady

Alternatywne rozwiązanie pojawiło się nieoczekiwanie i z zupełnie nieprzewidzianego kierunku. Podczas jednego z pikników naukowych jego uczestnik, zafascynowany ideą zrealizowania marzenia swojego życia – wizyty w Czarnobylu, poruszył ten temat ze specjalistami przy stoisku ośrodka Świerk. Dowiedział się wówczas o moim udziale w organizacji wyjazdów, między innymi na Ukrainę. Tak doszło do spotkania z Pawłem Mielczarkiem – studentem logistyki Politechniki Warszawskiej – oraz stworzenia przez nas dwuosobowego stowarzyszenia, zwanego dzisiaj jako „strefazero.org”.

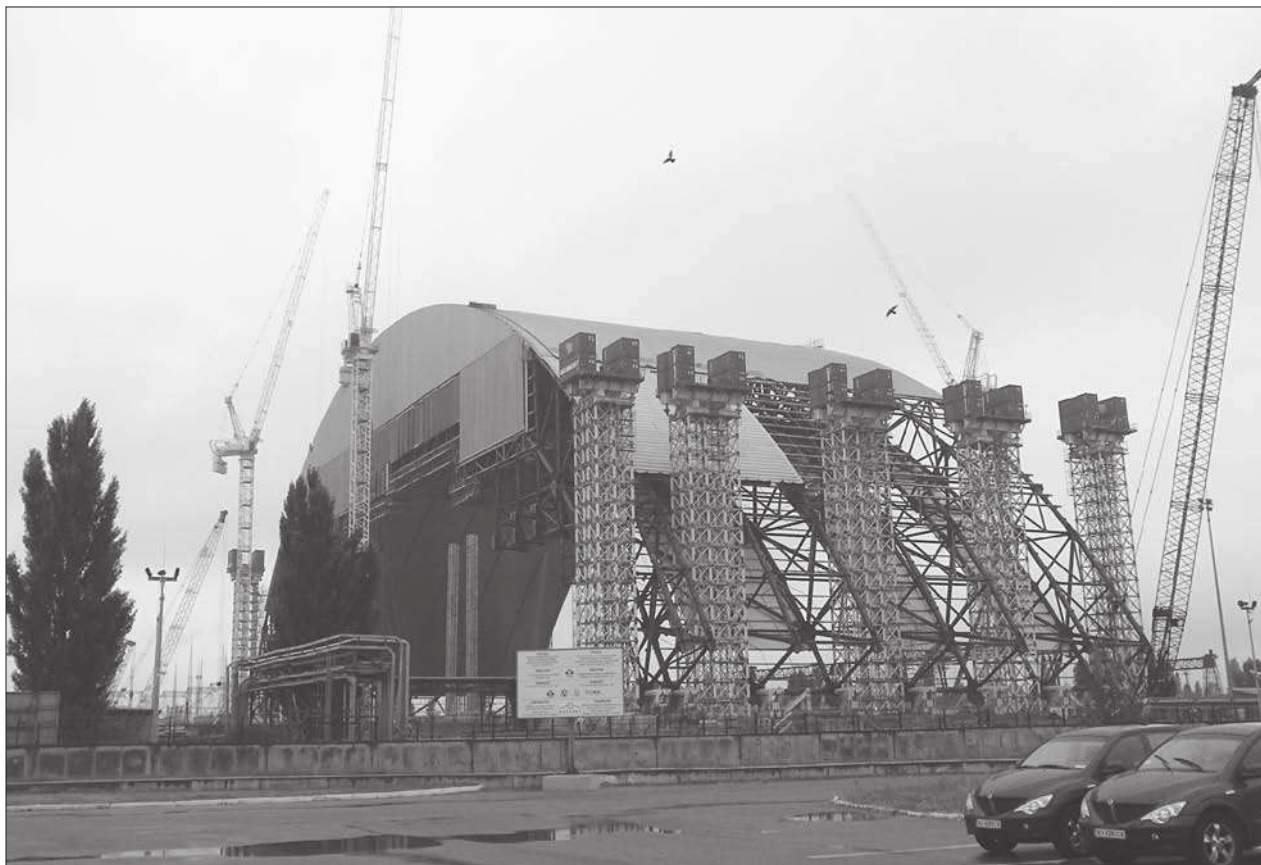
Pierwszy wyjazd do Czarnobyla został zorganizowany przez stowarzyszenie w 2007 r. Wyciągając wnioski z kolejnych wizyt w krótkim okresie czasu dopracowany przez nas został optymalny wariant jego przebiegu. Typowy harmonogram wyjazdu wygląda następująco (zob. tabela 1).

Informacja o wyjazdach szybko rozeszła się wśród potencjalnych zainteresowanych osób. Międzynarodowe zainteresowanie zostało zainicjowane informacją (belgijskiego portalu), że po wprowadzeniu do polskiej przeglądarki hasła „Czarnobyl” można uzyskać dostęp do fotografii zgromadzonych przez jej uczestników. Z czasem na portalach katalogujących filmy wideo pojawiły się wręcz tagi „strefazero” do oznaczania materiałów, a dotyczy to nie tylko stron europejskich, ukraińskich, rosyjskich czy telewizji białoruskiej, ale także wietnamskich czy arabskich. Otwarcia filmów ukazujących nasze wyprawy zaczęły być liczone w setkach tysięcy.

Dziś „strefazero.org” jest między innymi portalem internetowym poświęconym organizacji wyjazdów do Czarnobyla. Skupia on ponad 2500 zarejestrowanych uczestników, którzy na forum aktywnie wymieniają informacje, a często prowadzą swoje

Tabela 1. Harmonogram wyjazdu do Czarnobyla

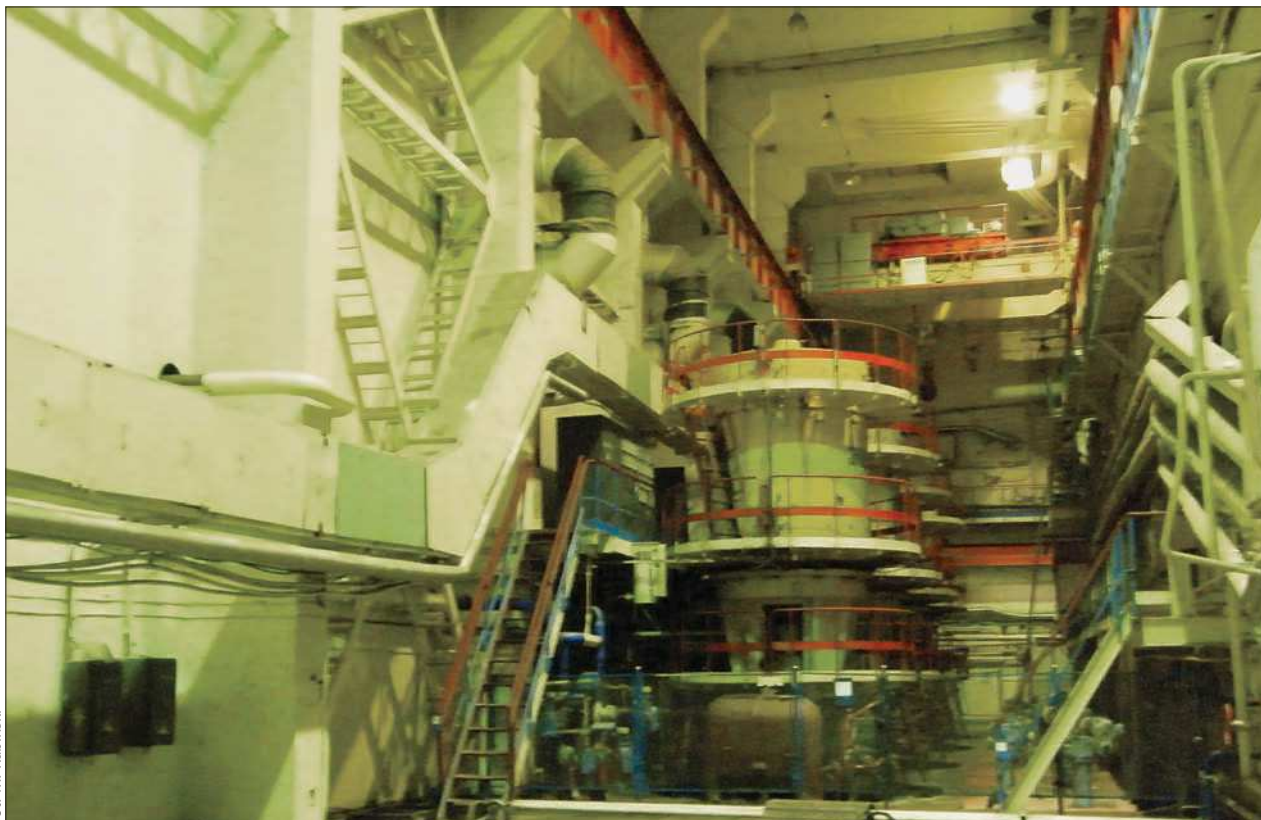
Harmonogram wyjazdu	
Dzień 1 (wtorek)	22:00 – wyjazd autokarem z Warszawy (zbiórka pod Muzeum Techniki w PKiN)
Dzień 2 (środa)	17:00 – przyjazd do Sławutyca (miasteczka pracowników elektrowni), nocleg w domach/mieszkaniach prywatnych (całkowicie oddanych do dyspozycji uczestników, pokoje 1-3-osobowe)
Dzień 3 (czwartek)	6:30 – śniadanie w restauracji 7:40 – odjazd kolejką pracowniczą z dworca w Sławutyca w kierunku Strefy (przejazd eksterytorialną linią przez terytorium Białorusi) 8:30 – przyjazd pod budynek elektrowni jądrowej w Czarnobylu, oglądanie Sarkofagu nad blokiem reaktora nr 4, przejazd do miasteczka Czarnobyl (droga prowadzi przez wysiedlone wioski Lelew i Kopacze z przejściowym składowiskiem odpadów), po drodze anteny pozahoryzontalnego radaru Duga-3, zwiedzenie miasta Czarnobyl (pomnik strażaków poległych w czasie likwidacji awarii, pomnik członków załogi helikoptera rozbitego podczas likwidowania skutków awarii, cerkiew św. Eliasza z 1789 r., składowisko barek w porcie rzeczny, wizyta w centrum monitoringu środowiska, eksploracja miasta), obiad w stołówce pracowniczej, wizyta w Burakówce na składowisku sprzętu używanego podczas akcji likwidacji skutków awarii, powrót pod elektrownię i wyjazd kolejką pracowniczą do Sławutyca 19:30 – kolacja w restauracji
Dzień 4 (piątek)	6:30 – śniadanie w restauracji 7:40 – przejazd kolejką pracowniczą 8:30 – przyjazd pod elektrownię, przejazd autobusem do miasta Prypeć, 9:00 – eksploracja miasta Prypeć, obiad w stołówce pracowniczej w elektrowni, podjazd pod nieukończone bloki 5 i 6 elektrowni 17:05 – powrót kolejką pracowniczą do Sławutyca 20:00 – kolacja w „Chacie Guta” (starej ukraińskiej karczmie)
Dzień 5 (sobota)	9:00 – śniadanie w restauracji 10:00 – złożenie wieńca pod pomnikiem ofiar katastrofy w Czarnobylu, wyjazd w kierunku Kijowa 14:00 – przyjazd do Kijowa, zakwaterowanie w hotelu w bezpośrednim sąsiedztwie stacji metra (pokoje 2- i 3-osobowe z łazienkami)
Dzień 6 (niedziela)	7:00–10:00 – śniadanie w hotelu, zwiedzanie Kijowa ~18:00 – wyjazd w kierunku Warszawy
Dzień 7 (poniedziałek)	~6:00 – przyjazd pod Salę Kongresową
W zależności od zainteresowania uczestników do programu może zostać dołączona wizyta w Muzeum Wojsk Rakietowych w Pierwomajsku, jednej z dwóch na świecie ekspozycji powstałych na terenie zlikwidowanej strategicznej bazy wyrzutni rakiet z głowicami jądrowymi. Pozwala to zobaczyć (na własne oczy) eksponaty, które jeszcze kilkanaście lat temu stały w pełnej gotowości do ich użycia w przypadku wojny, a każda z rakiet (12 wyrzutni) posiadała 10 głowic jądrowych o sile rażenia wielokrotnie przewyższającej moc bomb zrzuconych na Hiroszimę i Nagasaki w 1945 r. Wizyta w centrum dowodzenia bazą, 12 pięter pod ziemią, dostarcza niezapomnianych wrażeń.	



Fot. 3. Budowa Arkady (nowego Sarkofagu)



Fot. 4. Sarkofag nad zniszczonym blokiem nr 4



Fot. M. Rabiński

Fot. 5. Główne pompy obiegowe w reaktorze nr 3

własne strony internetowe. Wokół portalu istnieje kilkadziesiąt stron, prowadzonych przez fotografików (od amatorów, do profesjonalistów), zainteresowanych dozyciem promieniowania jonizującego, nie licząc stron społecznościowych. Jako ciekawostkę można wymienić stronę księdza Tomka, uczestnika kilku wyjazdów, w „cywilu” elektronika, aktywnego radioamatora i entuzjasty internetowej sieci niezależnych liczników Geigera. Od kilku lat portal lokuje się wśród pierwszej dziesiątki (a zwykle wręcz pierwszej piątki) najczęściej odwiedzanych przez internautów stron o tematyce turystycznej.

Owoce tych wyjazdów jest kilka relacji dziennikarskich w najpoczytniejszych czasopismach, programów telewizyjnych, a także tematów prac magisterskich (wbrew prostym skojarzeniom niezwiązanych z fizyką i medycyną, ale np. aspektami turystycznymi).

Możliwość wyjazdu do Strefy wokół Czarnobyla i osobistego skonfrontowania rozpowszechnianych przez niektóre media informacji ma trudne do przecenienia znaczenie propagandowe. Pozwala obalić mity osobom, które ze względu na brak ścisłego wykształcenia nie są w stanie ocenić prawdziwości zasłyszanych plotek. Dopiero bezpośrednie zetknięcie z elektrownią jądrową daje sposobność do wyrobienia sobie własnego zdania. Możliwość zakupu dozyciem i samodzielne odkrywanie źródeł naturalnej promieniotwórczości w bezpo-

średnim otoczeniu wprowadza wielu uczestników w świat nieświadomych dotychczas zjawisk. Samodzielne szukanie odpowiedzi, dlaczego mijany codziennie podczas spacerów z psem bloczek betonu, czy stojący na półce w kuchni niepozorny kubek, pamiątka po pradziadkach, dają wyższy odczyt – staje się impulsem do czysto hobbystycznego wejścia w dziedzinę otoczoną dotychczas murem nieracjonalnej radiofobii.

Liczba zorganizowanych dotychczas wyjazdów naukowych zbliża się do trzydziestu (każdy dla 45–50 osób), do tego dochodzą wizyty w budynku reaktora MARIA w Świerku oraz działalność popularizatorska, zataczająca coraz szersze kręgi. Organizatorem wyjazdów od strony ukraińskiej jest Sergei Wiktorowicz Akulinin z *Czarnobyl_Wniesz_Serwis* ze Sławutycza – były operator turbiny reaktora nr 2 w Czarnobylskiej Elektrowni Atomowej, który w chwili awarii pracował 200 m od reaktora nr 4, późniejszy uczestnik działań likwidujących jej skutki. Skala wzajemnej współpracy z Polskim Towarzystwem Nukleonycznym doprowadziła do podpisania w 2010 r. dwustronnej umowy, pozwalającej organizować praktyki studenckie w 30-kilometrowej strefie wysiedlenia.

Forum „strefazero.org” jest dostępne pod adresem <http://strefazero.org>.

*dr inż. Marek Rabiński,
Narodowe Centrum Badań Jądrowych,
Otwock-Świerk*